

ДОБРОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ГРОМАДЯНИНОМ УКРАЇНИ ПОСАДИ У НЕЗАКОННИХ ОРГАНАХ ВЛАДИ, СТВОРЕНИХ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, А ТАКОЖ В НЕЗАКОННИХ СУДОВИХ АБО ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ ЯК ФОРМИ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

VOLUNTARY A POSITION BY S CITIZEN OF UKRAINE IN ILLEGAL AUTHORITIES CREATED IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORY AS WELL, AS IN ALLEGAL JUDICIAL OR LAW ENFORCEMENT AGENCIES AS A FORM OF COLLABORATION ACTIVITY

Загиней-Заболотенко З.А., д. ю. н., доцент,
начальник відділу єдності правових позицій правового управління (III)
департаменту аналітичної та правової роботи
Верховний Суд

Статтю присвячено проблемі тлумачення та кваліфікації дій громадянина України, що полягають у добровільному зайнятті посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора; посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованих територіях, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора; посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованих територіях (частини 2, 5, 7 статті 111-1 КК України). Визначено зміст таких понять, що передбачені як частини законодавчих конструкцій форм колабораціонізму, що використовуються законодавцем для формулювання вказаних вище частинах статті 111-1 КК України, як «посада», «зайняття посади», «добровільність», «орган влади», «тимчасово окупована територія», «незаконно створений орган влади». Звертається увага на проблему кваліфікації дій особи, яка після зайняття посади у незаконно створеному органі влади на тимчасово окупованій території виконує посадові обов'язки, передбачені для такої посади. Запропоновано кваліфікувати такі дії за сукупністю, а саме за частинами 2, 5 або 7 статті 111-1 та відповідною частиною статті 111 КК України (державна зрада, вчинена у спосіб переходу на бік ворога під час воєнного стану або у період збройного конфлікту або у спосіб надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України). Саме кваліфікація за сукупністю здатне забезпечити дотримання принципу повноти кримінально-правової кваліфікації та невідворотності кримінальної відповідальності колаборантів.

Ключові слова: колабораційна діяльність, державна зрада, зайняття посади, тимчасово окупована територія, підривна діяльність, перехід на бік ворога.

The article is devoted to the problem of interpretation and qualification of actions of a citizen of Ukraine, which consist in voluntary occupation of a position not related to the performance of organizational or administrative functions in illegal authorities established in the temporarily occupied territory, including the occupation administration – aggressor; positions related to the performance of organizational-administrative or administrative-economic functions in illegal authorities established in the temporarily occupied territories, including in the occupation administration of the aggressor state; positions in illegal judicial or law enforcement agencies established in the temporarily occupied territories (parts 2, 5, 7 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine). The content of such concepts that are provided as part of the legislative structures of forms of collaboration used by the legislator to formulate the above parts of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine, as «position», «occupation», «voluntariness», «authority», «temporarily» occupied territory», «illegally created authority». Attention is drawn to the problem of qualifying the actions of a person who, after holding a position in an illegally created authority in the temporarily occupied territory, performs the duties provided for such a position. It is proposed to classify such actions, namely under parts 2, 5 or 7 of Article 111-1 and the relevant part of Article 111 of the Criminal Code of Ukraine providing assistance to a foreign state, foreign organization or their representatives in carrying out subversive activities against Ukraine). It is the qualification that is able to ensure compliance with the principle of completeness of criminal law qualification and the inevitability of criminal liability of collaborators.

Key words: collaborative activities, high treason, occupation, temporarily occupied territory, subversive activities, the transition to the side of the enemy.

Колабораціонізм, як і мародерство, це неодмінний супутник будь-якої війни. Поняття «колабораціонізм» виникло значно пізніше, ніж відповідне явище. «В перекладі з французької (*collaboration* – співпраця, співробітництво) означає добровільну, навмисну співпрацю з окупаційною владою і надання їй всілякої допомоги. Автором цього терміну прийнято вважати маршала Філіпа Петена, який в липні 1940 року національними зборами був проголошений главою французької держави і призвав підтримати нацистську Німеччину. В його інтерпретації «колабораціонізм» не носив негативного змісту, навпаки, він обумовлював необхідність добровільної співпраці держави з окупантами» [1, с. 56]. На думку Є. О. Письменського, «трактування колабораціонізму як усвідомленого, добровільного й усвідомленого співробітництва з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі називають загальноприйнятим з позицій міжнародного права» [2, с. 11].

Законом України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [3] Кримінальний кодекс України (далі – КК) було доповнено новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», формами якої у трьох самостійних частинах (другій, п'ятій та сьомій) цієї статті передбачено самостійні форми такої діяльності, що відрізняються характером посад, які обіймають колаборанти. Це добровільне зайняття громадянином України: 1) посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території (далі – ТОТ), у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 2); 2) посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на ТОТ, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 5); 3) посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на ТОТ (ч. 7).

Попри певну очевидність указаних форм колабораційної діяльності, все ж доводиться констатувати

певні труднощі, що виникають (можуть виникати) під час тлумачення та кваліфікації протиправних дій за частинами 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК, що зумовлює необхідність додаткових доктринальних розвідок відповідних питань, окремі з яких вже висвітлювалися у працях українських учених. Хочемо підкреслити у цій царині доробок І. В. Бердник, М. С. Бондаренко, О. О. Кравчука, В. В. Кузнецова, А. М. Орлеана, Є. О. Письменського, М. В. Сийпюкі, Н. С. Стефанів, М. І. Хавронюка та інших. Проте в їх працях проблема характеристики форм колабораційної діяльності, передбачених у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК детально не досліджувалася, що вказує на актуальність та своєчасність тих питань, що будуть піднімаються у цій праці.

Метою наукової статті є характеристика форм колабораційної діяльності, передбачених у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК, а також особливостей кваліфікації дій колаборанта, який обійняв відповідну посаду та почав виконувати свої професійні обов'язки.

Форми колабораційної діяльності, передбачені у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК, мають ряд спільних ознак, а саме суспільно небезпечне діяння – зайняття посади, що характеризується такою якісною ознакою, як добровільність; місце вчинення кримінального правопорушення – ТОТ; суб'єкт – громадянин України. Відрізняються вказані форми характером займаних посад: посади, не пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 2); посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на ТОТ, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 5); посади в незаконних судових або правоохоронних органах (ч. 7).

Отож, суспільно небезпечним діянням у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК названо *зайняття посади*, яке характеризується такою якісною ознакою, як *добровільність*. Чинне законодавство не містить визначення того, що слід розуміти під зайняттям посад. Водночас, якщо проаналізувати нормативно-правові акти, зокрема, Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII «Про державну службу», то вбачається, що термінологічний зворот «зайняття посади» досить часто використовується у ньому у контексті підготовчих дій щодо призначення певної особи на посаду державної служби («конкурс на зайняття посади державної служби», «кандидати на зайняття посад державної служби») та пов'язаний власне з таким призначенням [4]. В інших нормативно-правових актах України термінологічний зворот «зайняття посади», «займана посада» використовується досить часто і передбачає виникнення такого юридичного факту, як призначення особи на певну посаду у порядку, передбаченому законодавством України з офіційним оформленням трудових відносин.

З огляду на формулювання диспозицій частин 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК колаборант повинен займати посаду у незаконно створеному органі влади, а не виконувати роботу, що не пов'язана з її зайняттям. Поняття «посада» тлумачиться у законодавстві України. Так, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державну службу», посада державної служби – визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень, визначених ч. 1 ст. 1 цього Закону [4]. З точки зору функціонального підходу посада є частиною службової кар'єри посадовця, пов'язана власне з органом влади та стосується повноважень, закріплених за посадою, визначених структурою і штатним розписом такого органу; кола службових повноважень, закріплених за посадою, які встановлюються нормативними актами [5, с. 434–435]. Ураховуючи розу-

міння поняття «посада» як у законодавстві, так і в доктрині, погодимося з М. І. Хавронюком, який вважає, що «виконання роботи, яка не пов'язана із заняттям посади (лікар, фармацевт, працівник житлово-комунальної сфери, пожежник, працівник рятувальної служби чи кладовища, адвокат тощо) [6].

Як зазначалося вище, зайняття посади як суспільно небезпечне діяння у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК повинно бути *добровільним*. Добровільність – добра воля – термін, що є складовою багатьох стимулюючих кримінально-правових норм. Йдеться, насамперед, про добровільну відмову при незакінченому кримінальному правопорушенні (ст. 17), обставину, що пом'якшує покарання (п. 2 ч. 1 ст. 66), умову звільнення від кримінальної відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці особи (ч. 5 ст. 110-2, ч. 3 ст. 111, ч. 2 ст. 114 тощо). Водночас об'єктивна сторона окремих кримінальних правопорушень сформульована так, що передбачає обов'язкове встановлення відсутності добровільної згоди потерпілої особи. Йдеться про кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (наприклад, ст. 152 «Зґвалтування» КК). У примітці ст. 152 КК роз'яснюється, що згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням сукупних обставин. Характеризуючи добровільність, нагадаємо влучну характеристику волі, яку з точки зору кримінального права охарактеризував Н. М. Ярмиш: воля є необхідною умовою активності особи. Вона виявляється в реалізації прийнятого рішення, у спроможності управляти собою та своїми психічними функціями [7, с. 13]. Добровільність у контексті характеристики суспільно небезпечних діянь, що передбачені у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК, передбачає зайняття громадянином України посади у відповідних незаконно створених органах держави з власної волі та за відсутності фізичного чи психічного примусу, крайньої необхідності. Аналогічно тлумачать ознаку добровільності як ознаку колабораційної діяльності та її форм й інші науковці [6; 8, с. 199].

Місцем учинення кримінального правопорушення, передбаченого частинами 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК названо *ТОТ*. Як слушно зазначає М. І. Хавронюк, ними є «території, тимчасово окуповані до 24 лютого 2022 р.: територія АРК та окуповані райони у Донецькій та Луганській областях (див. ст. 3 Закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 № 1207-VII, Закон «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на ТОТ у Донецькій та Луганській областях» від 18.01.2018. № 2268-VIII та Указ Президента «Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях» від 07.02.2019 № 32/2019); після 24.02.2022, у т. ч. ті, які були тимчасово окуповані протягом нетривалого часу» [6].

Суб'єкт вказаних вище форм колабораційної діяльності – спеціальний. Ним є *громадянин України*. Ця ознака не потребує додаткового тлумачення та вказує на те, що іноземець та особа без громадянства не можуть бути суб'єктами відповідних складів кримінальних правопорушень.

Ознаки, наведені нами вище, є спільними для форм колабораційної діяльності, передбачених у частинах 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК. Водночас ці форми характеризуються й відмінними ознаками, що описують характер посад, які займають особи у незаконно створених органах влади, а саме 1) посади, не пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (ч. 2); 2) посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (ч. 5); 3) посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на ТОТ (ч. 7).

Вище вже йшлося про те, що слід розуміти під поняттям «посада». Законодавство України не містить визначення поняття «орган влади». В окремих Законах виключно для потреб саме цих Законів роз'яснюється відповідне поняття. Так, згідно зі ст. 1 Закону України від 11.01.2001 № 2210-III «Про захист економічної конкуренції» органи влади – міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим (*далі – АРК*) та органи виконавчої влади АРК, державні органи, що здійснюють регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, ринків капіталу та організованих товарних ринків, державні органи приватизації, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, місцеві органи виконавчої влади [9].

У Законі України від 13.01.1998 № 9/98-ВР «Про кінематографію» визначається, що таке органи держави-агресора. Це правоохоронні органи (міліція, поліція тощо), збройні сили, судові органи, внутрішні війська, будь-які підрозділи спеціального призначення, органи, відповідальні за охорону та захист державного кордону, органи, відповідальні за здійснення податкової та митної політики, органи, відповідальні за проведення дізнання або досудового (попереднього) слідства, прокуратура, органи, відповідальні за державну безпеку або безпеку вищого керівництва держави-агресора, підрозділи, відповідальні за виконання будь-яких миротворчих місій, будь-які інші збройні, військові, воєнізовані, парамілітарні або інші силові формування держави-агресора, їх складові або структурні підрозділи, у тому числі формування, найменування яких не відповідають офіційним назвам, прийнятим у держави-агресорі, але які за здійснюваними функціями належать до будь-якого із зазначених органів чи формувань [10]. Водночас це визначення стосується не лише органів влади держави-агресора, а й інших її органів, однак орієнтує стосовно визначення кола органів незаконно створених органів влади на ТОТ.

У теорії права загалом підкреслюється, що орган влади має владні повноваження, а його діяльність (повноваження) спрямовуються на виконання спеціальних функцій та завдань держави [11, с. 59]. Відповідно до класичного підходу орган влади охоплює як орган державної влади, так і орган місцевого самоврядування. Наявність владних повноважень органу та спрямованості його діяльності є визначальними ознаками при ідентифікації місця роботи колаборанта як органу влади. Здійснення громадянином України діяльності не в органі влади (на підприємстві, в установі, організації, зайняття індивідуальним підприємництвом тощо) на ТОТ не утворює складів кримінальних правопорушень, передбачених частинами 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК.

Органи влади, окрім цього, повинні бути створеними незаконно на ТОТ. Це означає, що їхнє створення та, відповідно, діяльність не передбачені законодавством України.

Характеризуючи форму колабораційної діяльності, передбачені у ч. 2 ст. 111-1 КК, О. О. Кравчук та М. С. Бондаренко пишуть, що за нею підлягають кримінальній відповідальності особи, які обіймають некерівні посади у будь-яких незаконних органах влади, створених на ТОТ, у т. ч. в окупаційній адміністрації держави-агресора, тобто особи, які обіймають будь-які посади лінійних працівників в незаконних органах влади [8, с. 200]. Що стосується визначення понять організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій (ч. 5 ст. 111-1 КК), то їх зміст є достатньо усталеним як у науці кримінального права, так і в судовій практиці, а тому не потребує додаткового з'ясування у цій статті.

У ч. 7 ст. 111-1 КК передбачено кримінальну відповідальність за зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на ТОТ. Саме така форма колабораційної діяльності порівняно з іншими, передбаченими у частинах 2 та 5 цієї статті, визнається

законодавцем найбільш суспільно небезпечною. Не зупиняючись детально на тому, що слід розуміти під судовими та правоохоронними органами, відзначимо, що певні труднощі можуть виникати під час установлення приналежності незаконно створеного органу до правоохоронного, оскільки законодавство України не містить вичерпного переліку таких органів. Приблизний же перелік міститься у Законі України від 23.12.1993 № 3781-XII «Про державний захист суду і правоохоронних органів» [12]. Узагальнююча ознака поняття «правоохоронний орган», наведена у цьому Законі (здійснення ним правозастосовної та правоохоронної функції), є доволі дискусійною, оскільки правозастосовна функція не є визначальною для такого органу, а що слід розуміти під правоохоронною функцією – ніде не роз'яснюється. Встановлюючи приналежність того чи іншого органу до правоохоронного, слід виходити з того, що такі органи повинні здійснювати правоохоронну функцію, яка є основною для них. Під правоохоронною функцією доцільно розуміти комплексний окремий і самостійний напрям її діяльності, в рамках якого уповноваженими суб'єктами за допомогою спеціальних юридичних засобів здійснюється загальна охорона права, зміцнення законності та правопорядку, забезпечення прав і свобод людини та громадянина [13, с. 156]. Що стосується судових органів, то вочевидь до них слід відносити ті, які здійснюють правосуддя від імені держави-агресора на ТОТ.

Звернемо увагу на ще одну проблему, яка стосується кваліфікації зайняття відповідної посади у незаконно створеному органі влади на ТОТ та подальшої діяльності колаборанта на цій посаді, виконання ним незаконних посадових обов'язків. Так, В. В. Кузнецов та М. В. Сийплові відзначають, що «зважаючи на певну подібність складів державної зради та колабораціонізму є проблема можливого ухилення зрадників від більш суворого покарання, оскільки покарання за більшість форм колабораціонізму є менш суворим, ніж покарання за державну зраду» [14, с. 379]. Певним чином вони мають рацію. Однак, кваліфікуючи дії колаборантів за частинами 2, 5 та 7 ст. 111-1 КК, слід виходити з того, що у них передбачається кримінальна відповідальність за зайняття відповідних посад у незаконно створених органах на ТОТ, а не за саму діяльність. Якщо після призначення на посаду, передбачену у частинах 2, 5, 7 ст. 111-1 КК, особа здійснює відповідну професійну діяльність, виконує посадові обов'язки у незаконному органі влади, створеному на ТОТ, то його дії, на нашу думку, підлягають кваліфікації за сукупністю частин 2, 5 або 7 ст. 111-1 та ч. 1 ст. 111 КК. А вже вказана діяльність охоплюється однією з таких форм державної зради, як надання допомоги іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України чи перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту.

Наприклад, Верховний Суд розглянув у касаційному порядку кримінальне провадження по обвинуваченню ОСОБА_1, судді, у вчиненні державної зради способом надання допомоги у проведенні підривної діяльності проти України, який був засуджений місцевим судом за ст. 111 КК. Цей вирок «встояв» в апеляційній інстанції. Як було доведено, ОСОБА_1, громадянин України, суддя міського суду АРК, упродовж березня-квітня 2014 р., продовжив здійснювати «правосуддя» на підставі законодавства РФ як «суддя міського суду Республіки Крим», у незаконно створеному на тимчасово окупованій території України «судовому органі РФ». ОСОБА_1 за результатами проведеного державними органами РФ конкурсу Указом Президента РФ від 19.12.2014 № 786 суддя міського суду АРК ОСОБА_1 був призначений на посаду «судді міського суду Республіки Крим РФ» на окупованій території АРК та продовжив здійснювати правосуддя від імені РФ вже як «суддя» зазначеного «суду».

Як зазначається у постанові Верховного Суду від 27.10.2021 у справі № 759/7443/17 (провадження № 51-1578км20), вчинення будь-яких діянь, передбачених ч. 1 ст. 111 КК, заподіює шкоду національній безпеці України, і розцінюються як підривна діяльність проти неї. Згідно з законодавством України загрози національній безпеці – це наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України. Види підривної діяльності проти України можуть бути різноманітними. Різний вигляд може мати і допомога у проведенні такої діяльності. Вона може надаватися шляхом організації чи виконання конкретного злочину, схилення до державної зради інших осіб, усунення перешкод для вчинення певних діянь тощо. Кримінальним законом встановлено, що надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України полягає у сприянні їх можливим чи дійсним зусиллям заподіяти шкоду національній безпеці України [15].

Вказаний підхід по оцінці таких дій як державної зради є цілком слушним. З огляду на відсутність на момент вчинення цього кримінального правопорушення норми про колабораційну діяльність суди оцінювали та кваліфікували за ст. 111 КК зайняття посади судді (подання до Вищої кваліфікаційної колегії суддів РФ особистої заяви про рекомендацію на вакантну посаду «судді» незаконно створеного на території АРК «міського суду Республіки Крим РФ» та необхідного для цього пакету документів, передбачений ч. 6 ст. 5 Закону РФ «Про статус суддів»; участь у проведенні конкурсу на заміщення посади «судді» вказаного «суду»; призначення Указом Президента РФ від 19.12.2014 № 786 ОСОБА_1 на посаду «судді міського суду Республіки Крим РФ» на окупованій території АРК) та його діяльність на цій посаді (здійснення тривалий час правосуддя від імені РФ, що забезпечувало становлення та зміцнення окупаційної влади РФ шляхом утворення

і функціонування незаконно створених окупаційних органів судової влади РФ на окупованій території України, виконання функцій представника окупаційної судової влади РФ) [15].

На наш погляд, на сьогодні вказані дії мали б отримати дещо іншу кваліфікацію, зайняття посади судді – за ч. 7 ст. 111-1 КК), а здійснення правосуддя від імені РФ – за ст. 111 КК). У сучасних умовах (якби такий злочин, що описувався вище, було вчинено після проголошення в Україні воєнного стану), варто було б змінити і формулювання обвинувачення для ОСОБА_1, оскільки державна зрада визнавалася б вчиненою у спосіб переходу на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту. Як вдало зазначає Н. С. Кончук, «надання іноземній державі, іноземній організації або їхнім представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України можна назвати загальним способом державної зради, різновидами якої є перехід на бік ворога та шпигунство» [16, с. 9]. Окрім того, поняття «підривна діяльність» має невизначений зміст та тлумачиться по-різному у наукових джерелах [17, с. 17, 18, с. 57–58].

Таким чином, на нашу думку, зайняття громадянином України посади у незаконно створених органах влади на ТОТ та подальше виконання ним обов'язків, передбачених цією посадою, підлягають кваліфікації за сукупністю: частина 2, 5 або 7 ст. 111-1 та частинами 1 або 2 ст. 111 КК. Саме така кримінально-правова оцінка відповідатиме принципу повноти кваліфікації та забезпечить невідворотність кримінальної відповідальності колаборантів. При цьому, з огляду на наявність обстановки воєнного стану або періоду збройного конфлікту, в якій було вчинено державну зраду, дії слід кваліфікувати як надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги у проведенні підривної діяльності проти України або як перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чальцева О. М. Категорія «колабораціонізм» як багатоконпонентний наратив в умовах війни. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 56–60.
2. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне в сучасній Україні (кримінально-правові аспекти): наук. нарис. Севе-родонецьк, 2020. 121 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 3 березня 2022 року № 2108-ІХ. URL: <https://cutt.ly/nG96OwC> (дата зверн.: 29.06.2022).
4. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://cutt.ly/OKDNj2Z> (дата зверн.: 29.06.2022).
5. Карпа М. Функціональний підхід до поняття посади державної служби. *Ефективність держ. Управління: збірн. наук. праць*. 2014. Вип. 40. С. 432–440.
6. Хавронюк М. І. Кримінальна відповідальність за колабораціонізм. URL: <https://cutt.ly/vHhxGui> (дата зверн.: 29.06.2022).
7. Ярмиш Н. Н. Действие как признак объективной стороны преступления (проблемы психологической характеристики): научн. очерк. Харьков: Основа, 1999. 84 с.
8. Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар нової статті 111-1 КК. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2022. № 3. С. 198–204. URL: <https://cutt.ly/QHhJt0> (дата зверн.: 29.06.2022).
9. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://cutt.ly/uKHS1qx> (дата зверн.: 29.06.2022).
10. Про кінематографію: Закон України від 13.01.1998 № 9/98-ВР. URL: <https://cutt.ly/HKJi3iB> (дата зверн.: 29.06.2022).
11. Равлюк А. Г. Зміст поняття органу державної влади. Актуальні проблеми держави і права. 2019. № 84. С. 54–62.
12. Про державний захист суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL: <https://cutt.ly/6KJsNVB> (дата зверн.: 29.06.2022).
13. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Лозинський Ю. Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 323 с.
14. Кузнецов В. В., Сийплюк М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70 (1). 2022. С. 374–381.
15. Постанова Верховного Суду від 27.10.2021 у справі № 759/7443/17 (провадження № 51-1578км20). URL: <https://cutt.ly/2KLjhNu> (дата зверн.: 29.06.2022).
16. Кончук Н. С. Кримінальна відповідальність за державну зраду: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2019. 211 с.
17. Загиней З. А. Надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України як спосіб вчинення державної зради. *Наук. часоп. Нац. академ. прокуратури України*. 2016. № 3. С. 86–101. URL: <https://cutt.ly/IKLj0lc> (дата зверн.: 29.06.2022).
18. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменного. Луганськ: Вид-во «Елтон-2», 2012. Т. 1. 780 с.